

Historie a perspektivy systémů hodnocení publikační činnosti vědeckých pracovníků základního výzkumu

1. Vývoj systémů v předinternetové době

V této éře se systémy hodnocení vyvíjely intuitivně jako výsledek interakce dvou inteligentních soustav – hodnotícího subjektu, což je organizace, která vyhláší algoritmus (kritéria) hodnocení, který je aplikován na hodnocené subjekty. Pojem inteligentní hodnocený subjekt označuje subjekt, který vytváří „kontra-algorithmus“ (publikační strategii), jehož cílem je využít slabin algoritmu hodnocení k získání vyššího hodnocení, aniž by bylo třeba udělat více práce. Pojem inteligentní hodnotící subjekt označuje subjekt, který sleduje a vyhodnocuje chování hodnocených subjektů a vytváří kontra-kontra-algorithmus, jehož cílem je zabránit, aby hodnocené subjekty získaly vyšší hodnocení aplikací svých kontra-algoritmů. Kritéria hodnocení prošla postupným vývojem.

Počet nenormovaných autorství jako kritérium.

Algoritmus využívající tohoto kritéria hodnocení byl velmi primitivní. Při použití tohoto kritéria získal hodnocený subjekt tolik započítaných autorství, kolikrát byl uveden mezi autory publikací, nezávisle na počtu autorů uvedených na publikaci. Inteligentní hodnocené subjekty reagovaly na tento jednoduchý algoritmus hodnocení vývojem řady publikačních strategií. Uvádím příklady:

Publikační svépomocná družstva. Při použití této strategie se skupina spolupracovníků dohodla, že na publikacích, které družstvo publikuje, budou automaticky připsáni všichni členové družstva. Zkušenost ovšem ukázala, že tato strategie skončila většinou na tom, že někteří členové družstva psali, a jiní se jen připisovali, což nakonec vedlo k vnitřnímu rozpadu družstva.

Publikační strategie feudálního typu. Při aplikaci tohoto systému musí každý vědecký pracovník na publikaci uvést do seznamu autorů vedoucího oddělení a vedoucího ústavu. Hlavní systémovou slabinou této metody, z hlediska obecné aplikace je to, že ji mladší vědecký pracovník může k aktivnímu osobnímu využití aplikovat až v době, kdy už je v postavení, že hodnocení publikační činnosti nemusí podstupovat (je vedoucím oddělení). Někteří vedoucí ústavů aplikací této metody získali pozoruhodný počet autorství. Ovšem, mladší vědečtí pracovníci museli někdy řešit problém, zda se proti této publikační strategii vzbouřit, protože vysoký počet spoluautorů mohl někdy snižovat intuitivní hodnocení účasti mladšího autora na publikaci. Byla to ovšem typická optimalizační úloha, protože vzbouřením se proti této strategii mohl mladší vědecký pracovník posílit svoji úlohu na dané publikaci, ale současně, na druhé straně mohl podstatně destabilizovat svoje postavení v ústavu.

Strategie opakovaného publikování. Opakovaná publikace má dvě varianty. Při nezastřeném opakování publikace je stejný text publikován v několika zdrojích. Někteří profesori objížděli různá setkání a kongresy s putovní

přednáškou stejného znění. Při zastřeném opakování je princip stejný, ale název práce je vždy formálně pozměněn.

Normované, strukturované autorství jako kritérium.

Tato varianta představuje kontra-kontra algoritmus hodnotících subjektů. Při použití tohoto kritéria je celková hodnota autorství dané publikace rovna 1. Tato hodnota se rozděluje mezi autory v podílech určených distribuční funkcí, které musí být potvrzeny všemi spoluautory.

Variantou kontra algoritmu hodnocených subjektů byla aplikace variabilní distribuce podílů autorství. Tato metoda je založena na tom, že vědečtí pracovníci neprocházejí fázemi vážných hodnocení najednou, a že záznamy o distribuci autorství nejsou zpravidla jednotně ukládány. Když je tedy hodnocen jiný člen kolektivu, mohou být údaje upraveny v jeho prospěch.

2. Citovanost prací jako kritérium

V počátcích zavedení tohoto kritéria nebylo jednoduché „citovanost“ vůbec vyhodnotit. Bylo nutné vědět, v které knihovně, a na kterém regálu mají „Citation Index“. Současný rozvoj informačních technologií (IT) umožňuje tento parametr standardně používat. Zavedení citovanosti jako kritéria představuje zásadní změnu, která vyžaduje změnit publikační strategii. Problém je v tom, že když autor cituje svoji vlastní práci, jde o tzv. autocitaci, která nemá prakticky žádnou hodnotu. Je tedy třeba zajistit, aby práce byla citována vědeckými pracovníky, kteří nejsou spoluautory publikací. Metody na to se zatím vyvíjejí, ale mají zpravidla univerzální použití. Uvedu příklady:

Publikovat velký objev a vyvolat pozitivní zájem vědecké veřejnosti. Tato metoda ovšem nemá obecné použití. **Publikovat nějakou nehoráznost** a vyvolat negativní zájem veřejnosti. Příkladem je „studená fuse deuteria“. Tato metoda je vhodná pro jednorázové použití. **Publikovat přehledný referát s aktuální tematikou**, z kterého mohou ostatní opisovat údaje, které by jinak museli hledat sami. Metoda je pracná. Systémovou metodou je **vytváření mezinárodních citačních klubů**. Při použití této metody se volně spolupracující skupiny vědeckých pracovníků dohodnou, že se nebudou vzájemně připisovat na publikace, ale si vždy najdou záminku citovat práce vědeckých pracovníků spřátelených skupin. Tato aktivita může být výhodně spojena i s vytvářením mezinárodních cestovatelských vědeckých klubů, jejichž vytvoření umožňuje cestovat za peníze z grantů.

3. Úkoly vývoje systémů hodnocení publikační aktivity vědeckých pracovníků v internetové éře

V současné době není možné ponechat tak závažný problém, jako je hodnocení publikační činnosti vědeckých pracovníků intuitivnímu samovolnému vývoji. Je třeba

k němu přistoupit racionálně a systémově. Předpokládám, že k plnění tohoto úkolu bude nutné vytvořit Evropskou agenturu CPS – **Chemical Publication Service**, která každému autorovi, který uveřejní publikaci z oboru chemie ve zdroji přístupném přes internet přiřadí registrační číslo (CPSN), pod kterým budou jeho publikační aktivity vedeny a hodnoceny.

Agenturu CPS čekají rozsáhlé úkoly:

- vést databázi hodnocení (ratingu) publikačních medií, v nichž jsou práce publikovány, aby byla korigována klasifikační hodnota publikací,
- vést databázi hodnocení (ratingu) publikačních medií, v nichž jsou práce citovány, aby byla vyhodnocena klasifikační hodnota citací,
- provozovat software na hodnocení stupně překryvu publikací (overlapping degree), který pro všechny

kombinace publikací hodnoceného souboru vyhodnotí, jaký podíl slov, vět, odstavců, sloučenin, tabulek a obrázků je stejný, aby bylo možné publikace korigovat na vícenásobnou publikaci textu,

- provozovat software na hodnocení „návštěvnosti publikace“ na internetu, který vyhodnotí kolikrát byl projevem zájem o práci přes internet.

Výsledkem vývoje bude „**Automatizovaný jednotný systém hodnocení publikační aktivity vědeckých pracovníků**“, který umožní přes klávesnici počítače připojeného na internet, zadáním kódového čísla hodnoceného subjektu, získat vyplněný předepsaný jednotný formulář EU s výsledky jeho hodnocení, a to tak, aby nebylo nutné jeho práce vůbec číst. (Upozornění: služba bude patrně zpoplatněna).

Jozef Horák